

דבר רי"ח

ממון שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

פשוט על התורה

"וימותו לפני ה'",

עיינן בדעת זקנים מבעלי התוספות שהקשה דלמאן דאמר נדב ואביהוא מתו בפנים למה לא נטמא כל המשכן טומאת אהלים וכל כלי המשכן היו צריכין טבילה ולא מצינו זה, וי"ל דעדיין לא נאמר להן פרשת טומאת אהלים ואף על גב דבשעת מתן תורה כבר ידעו כל המצות כמו שכתב רש"י בשמות פרק כ"ד פסוק י"ב מכל מקום כל זמן שלא נצטוו על זה לא היה מטמא עיין הוריות דף י' ע"א לפני הדבור וצריך עיון.

(טעמא דקרא)

דרש על התורה

"הוא אשר דבר ה' בקרבי אקדש",

והיכן דיבר (שמות כ"ט) ונועדתי שמה לבני ישראל ונקדש בכבודי (מכילתא בא י"ב כ"א) וי"א (שם י"ט) וגם הכהנים הנגשים אל ה' יתקדשו (זבחים קט"ו ב').

(למכסה עתיק)

על ההפטרה

בכל הפרשה של הבאת הארון לא נזכר המלך דוד רק סתם דוד חוץ מהפסוק ויוגד למלך דוד ואצל מיכל ותרא את המלך דוד וגו' והיינו משום שדוד לא נהג עצמו כמלך אצל הארון רק כהדיוט (עיינן ירושלמי סנהדרין פ"ב ה"ד) אבל אחרים כיבדוהו כמלך ופשוט (וגם אצל מיכל נזכר משום שזה הטעם שהקפידה שסברה שאינו לפי כבוד המלכות).

(טעמא דקרא)

שו"ת בעניני הפרשה

ש. משה רבינו אומר לאהרן הכהן "בקרבי אקדש", ומביא רש"י שמשה אמר לאהרן "עכשיו רואה אני שהם גדולים ממני וממך". האם באמת נדב ואביהוא היו יותר גדולים ממשה, או שזה היה רק דברי תנחומיו לאהרן.

ת. בדבר זה היו גדולים.

(קונטרס עזרת אליעזר על התורה)

ש. בפרשת שמיני כתוב אצל נדב ואביהוא מישאל "ואלצפן", ובפרשת נשא כתיב "אליצפן", מ"ט פעם נקרא כך ופעם נקרא כך. (ולא ידוע שיש דרשה בחז"ל כמו גבי הנשיאים שפעמים כתוב נשאם ודרשו חז"ל מפני שנדבו באחרונה).

ת. מצינו כה"ג הרבה.

(תשובות הגר"ח חלק א')

גליון זה יוצא
לעילוי נשמת
האשה מרת
בלומה ע"ה
בת ר' יעקב ז"ל

דבר העורך

השבת קוראים בתורה בפרשת שמיני את הדינים הסימנים וההלכות של בעלי החיים המותרים והאסורים באכילה, בין בעלי החיים מופיע החגב ופרטי דינו, ונביא כאן את הסיפור המפורסם עם רבינו בזמן שלמד את הלכות החגבים, בספר "מצבת בת שבע" שיצא לע"נ הרבנית ע"ה אשת חבר לרבינו שליט"א מופיע הסיפור במדויק וכך כתוב: הסיפור עם החגב נפוץ בציבור בצורה לא מדויקת, ולפיכך יש כאן בנותן טעם להציג דברים כהוייתם ובפרט שהרבנית היתה מרבה מאד לספרו, כעדות שזכתה לראות במו עיניה, וז"ל (הרבנית ע"ה): "רבינו אמר לי לא אחת שיש הנהגה מיוחדת בלומדי התורה שמסייעים להם משמים ללימודם. כשעסק בחיבור קונטרס "קרני חגבים" היה צריך לדעת במדויק איך נראה חגב. הוא כתב בספרו את סימניו אך כששאלו מורה לטבע לפי הדברים שכתב, אמרה כי לא כך נראה החגב. היתה לו לרבינו עגמת נפש גדולה מכך. באותם ימים ממש, כאשר ישב אל שולחנו, התעופף לו חגב באויר ליד ביתם, נכנס בטיסה לחדר ונחת על השולחן לנגד עיניו. כמי שאומר "הנני, בדקני". רבינו התבונן בחגב מקרוב וכך יכול היה לכתוב את סימניו לפרטי פרטיהם, ואז פרח לו החגב החוצה וחזר אל הטבע כלעומת שבא... שאלתי את רבינו "מנין ידעת שזה אכן חגב ולא חרק אחר?" והוא השיב לי בפשטות, "לפי הסימנים". אחוז התפעלות מן הסייעתא דשמיא הלך רבינו מיד לספר על כך לאביו בעל הקהילות יעקב זצ"ל, ואביו מאד התפעל מכך "עכ"ל.

במרכת עטרת
וקי ברית
ע.י.

"אך את זה תאכלו מכל שרץ העוף החלך על ארבע אשר לא כרעים ממעל לרגליו לנתר בהן על הארץ.
את אלה מהם תאכלו את הארבה למינו ואת הסלעם למינהו ואת החרגל למינהו ואת החגב למינהו".

הלכות חגבים יו"ד סימן פ"ה ובו ג' סעיפים

א [א] סימני [ב] חגבים כל שיש לו [ג] ארבע רגלים וד' כנפים [ד] וכנפיו חופין את רוב אורך גופו ורוב הקיפו ויש לו [ה] שני כרעים [ו] לנתר (פי' לקפץ ולהעתיק ממקום למקום) בהם [ז] ואפי' אין לו עכשיו [ח] ועתיד לגדלם לאחר זמן ואע"פ שיש בו כל הסימנים הללו [ט] אינו מותר אלא אם כן שמו חגב [י] או שיש להם [יא] מסורת ששמו חגב: ב [יב] חגבים אינם טעונים שחיטה: ג [יג] ציר חגבים טמאים [יד] מותר:

ביאורו של רבינו

[א] סימני חגבים. כתב הרמב"ם מ"ע לבדוק בסימני חגבים והיינו שכשנרצה לאכל צריך לבדוק ולברר אם הוא מין טמא או מין טהור ואם אכל בלא בדיקה והבחנה אף שנתברר אח"כ שאכל מין טהור ביטל מ"ע זו וכ"ש אם אכל מין טמא שביטל מצוה זו ואם בירר ואכל מין טהור קיים מ"ע זו אבל דעת הרמב"ן והראב"ד והחינוך שאין מ"ע כזו אלא שהאוכל מינים טמאים עובר בעשה ול"ת וי"א דלכו"ע יש מצוה שיהא בקי במינים אלו לא לבד בלימוד רק שיטרה להכירם ויש לפקפק ע"ז ודינים אלו ג"כ בבהמה חי ועופות ודגים.

[ב] חגבים. והחילוק בין עופות לחגבים כתב הרמב"ן שהעוף הוא ההולך על שתי רגלים וצוארו זקוף וראשו למעלה וסומך על כנפיו המעופף תמיד אבל בעלי ד' רגלים הולכי נמוכים וצוארם וראשם למטה כשרצים ולכן יקראו שרץ העוף עכ"ל. וכתב הרמב"ם ח' מיני חגבים התירה תורה א' חגב, ב' מין חגב והוא הרזבנית, ג' חרגול, ד' מין חרגול והוא ערצוביא, ה' ארבה, ו' מין ארבה והוא ציפורת כרמים, ז' סלעם, ח' מין סלעם והוא ירחנא ירושלמית אמנם יש עוד כמה מינים שנכללים במינים אלו ובגמ' איתא שיש ח' מאות מיני חגבים טהורים ובזמנינו אין אנו בקיאים בכל מינים אלו כדלקמן ואין נאכל אלא במסורת.

[ג] ארבע רגלים. ואם יש לו חמש או יותר י"א דאפי' אין לו סימני טהרה מותר ובלבד שיהא שמו חגב אבל הפוסקים השמיטו דין זה ומשמע דלא ס"ל כן.

[ד] וכנפיו חופין את רובו. אפי' רוב מצומצם ע"י מדידה סגי וא"צ רוב גדול הניכר וי"א שגם הכרעים צריכים להיות ארוכים שיהו חופין רוב ארכו אבל רוב הפוסקים לא ס"ל כן.

[ה] שני כרעים. הם ב' רגלים ארוכים סמוך לצוארו ממעל לרגליו ואותן החגבים שיש להן ב' הכרעים למטה מהרגלים אסורין באכילה והנוהגין לאכלן מנהג בטעות הוא, ואם יש לו רק כרע א' או יותר מב' כרעים ע"י בסי' ט'.

[ו] כרעים. ואין חילוק בין אם ראשו ארוך לאין ראשו ארוך ובין יש לו זנב לאין לו זנב ובין יש לו גבחת דהיינו שראשו מרוט לאין לו גבחת.

[ז] ואפי' אין לו עכשיו. ודין זה בין בכנפים ובין בכרעים ובין שאין לו כלל כנפים ובין שיש לו אלא שאין חופין את רובו ועתיד לגדל ולחוף רובו.

[ח] ועתיד לגדלם לאחר זמן. היינו שרוב המין כך הם שמגדלין לאחר זמן.

[ט] אינו מותר. והאוכלם עובר בעשה ול"ת וע"ל סק"א.

[י] או שיש להם מסורת. ואף בזה"ז מהני מסורת מאבותיהם ששמו חגב או כשהצייד ישראל שהוא בקי בהן אומר ששמו חגב וכן אם יש להן מסורת שנקרא בשם שקורין באותו לשון למה שאנו קורין חגב ואם יש להם מסורת שאוכלין מין זה אף שאין יודעים אם שמו חגב סגי ויש מחמירין בזה ומי שהוא ממקום שאין להם מסורת ובא למקום שיש להן מסורת יכול לאכלו אפי' דעתו לחזור והצורצור שקורין גירי"ל הצועק בלילה אסור באכילה.

[יא] מסורת. ואותן שאין להן מסורת אינם ודאי אסורים אלא מספק ונ"מ לענין ס"ס ואותן שיש להן מסורת על הנקבה ולא על הזכר של מין זה אין לסמוך על מסורת זו ובמקומותינו נוהגין שלא לאכל שום חגב שאין לנו מסורת שאין אנו בקיאים בשמותיהן ומ"מ נ"מ לדידן הסימנים שאם יש מסורת נדע אם אפשר לסמוך עלי'.

[יב] אינם טעונים שחיטה. ומותר לאכלם חיים דהיינו לחתוך מהם אבר ולאכל וא"צ להמתין עד שימות החגב ובלבד שירחצנו יפה שלא יעבור עליו משום כל תשקצו אבל אסור לאכלם חיים משום כל תשקצו וי"א שאין להעביר חגב חי על פיו אפי' טהור משום מראית העין שלא יאמרו שאוכלו וכ"ש חגב טמא וצ"ע ואסור ליתן חגב טמא לקטן לשחוק בו אפי' חי שמא יאכלנו אבל מותר ליתן לו חגב חי טהור.

[יג] ציר חגבים טמאים. דוקא היוצא ע"י מליחה אבל אם המחזה החגב ועשה אותו משקה אסור והפמ"ג כתב דאין מותר אלא ע"י כבישה בחומץ או בציר פחות ממעל"ע אבל מעל"ע צ"ע וכ"ש אם בישלו או שכבשו בדפוס שקורין פרע"ם דאסור. דם חגבים טמאים אסור מה"ת אבל דם חגבים טהורים מותר ובראב"ד משמע קצת דגם של טהורין אם כנסו אסור לאכלו מפני מראית העין אפי' י"א כ' יש בו כנפי החגבים וצ"ע.

[יד] מותר. כ"ד הרמב"ם דאפי' כשהוא בעין מותר וכ"ד כמה פוסקים ויש מחמירין אפי' ע"י תערובת ודעת הראב"ד והרשב"א דבפ"ע אסור אבל ע"י תערובת מותר וכ"פ מהרש"ל, ופר"ח מיקל כדעה הראשונה ונראה דתערובת מקרי שרובו היתר או עכ"פ שיהא בשוה וצ"ע.

(שיח השדה קונטרס קרני חגבים)

פרפראות ומעשים מרבינו שליט"א

ספרה הרבנית קנייבסקי ע"ה פעם הגיע אדם צעיר שהיה נתון בסערת נפש גדולה, ואמר שברצונו לבקש מחילה מהגר"ח כששאלוהו מה ארע ספר כדלהלן: בשיבה לבעלי תשובה בה אני לומד הזדמן לנו ללמוד על חגבים, מגיד השיעור סיפר את הידוע מזה כבר שכאשר הגר"ח קנייבסקי עסק בלימוד הלכות אלו, הגיע לפתע חגב אל חלון שלצידו ישב ולמד. הגר"ח צפה בסימני החגב וע"פ מה שראה כתב את ההלכות בספרו הבחור המשיך לספר שכאשר שמע את הדברים יוצאים מפי הר"מ שלו הגיב ואמר אני לא מאמין לסיפור זה והנה כאשר חזרתי לאחר מכן לביתי הזדעזעתי לגלות שהחדר שלי התמלא בחגבים לא היה לכך שום הסבר טבעי כי בחדרי הבית האחרים לא היה ולו חגב אחד וגם בכל האיזור לא הסתובבו חגבים הבנתי מיד שהדבר בא אלי כעונש מן השמים על שזולתי בכבודו של הגר"ח ולכן באתי עתה לבקש ממנו מחילה אמר הבחור בקול מלא חרדה, הרבנית קנייבסקי ספרה שבעלה הגר"ח שמע את הדברים חייך בעונה מרובה ואמר שכמובן הוא מוחל, הנוכחים בחדר התרשמו שענותו היא כה גדולה עד שאין הוא מתיחס לכך כלל לאחר מכן חזר הצעיר לביתו ואז ארע הפלא השני כל החגבים נעלמו והיו כלא היו.

(מתוך הגדה של פסח "חשוקי חמד")

ניתן לקבל את הגליון בפקס: 077-2092005 או במייל: 0573145900@okmail.co.il ניתן לשלוח בקשה להצטרפות קבועה.

נשמח לקבל עובדות מרבינו שליט"א (ממקור ראשון בלבד) וכן מכתבים עם תשובות כדי שנוכל לפרסמם ולזכות את הרבים.

הערות והארות יתקבלו בברכה 057-3145900 ניתן להנציח לע"נ לרפואה ולהצלחה